

Димну кужіль у соломі
Ткала човниками куль.
Тут в завії на льоду
Говорив солдат солдату:
«Буду жить, не пропаду,
Знов побачу рідну хату».
Так на дальній чужині
Вміли ми в недовгім сні,
Закунявши на соломі,
Побувати в отчій домі.

Наш солдат живе багато —
Аж два дома є в солдата...
Ось в медалях і нашивках,
Після довгих літ війни,
Ми приходим на побивку —
Женихи, брати й сини.

Здрастуй, зоре-Батьківщина,
Прощавай, лиха розлука,
Обійми, матусю, сина,
Простягни, кохана, руки!
І, забувши сум та горе,
Вся сім'я солдатська в зборі...

Та, відбувши час належний —
Може рік, а може п'ять, —
Знов, буває, в путь бентежну,
В путь далеку йде солдат.
І, всміхнувшись на ходу,
Каже він:

додому йду!

Так і є: бо всім відомо —
З дому йде солдат додому:
Наш солдат живе багато —
Аж два дома є в солдата.

ЗРІЛІСТЬ

Немов дитинство — сонячні, зелені
Містечка бідували край доріг...
Тут, недалеко десь, між верб і кленів,
Можливо поруч, отчий наш поріг.

Над ним zenіток вогняні зірниці —
Він третій рік в бою, як ти і я...
Передній край траншеями зміється
По тихій річці, на краю життя.

Засвоїли солдатську ми науку:
Крутить цигарки в зливи і вітри,
Чужий мотор розпізнавать по звуку,
Вмиватися росою при зорі.

† певні ми — майбутні покоління
В піснях прославлять наш солдатський труд;
З гіркого сталінградського каміння
Зложили ми незламності редут.

Всього зазнали ми і все пізнали —
Ненависть і журбу, вогонь і кров.
Підкошені, ми знову уставали,
Убиті, піднімалися ми знов.

...Немов дитинство — сонячне, найкраще,
Знов ожива земля у славі днів...
Йй тільки, може, обертається важче,
Прийнявши світлий прах своїх синів.

ЗАБУВОНЬКА

(Оповідання бійця)

Пам'ятаю, вдосвіта
якось це було:
з флангу ми ударили
і ввійшли в село.
Ані хат, ні вуличок —
попіл та імла.
Німець навіть присадки
попалив дотла.
Тишею зловісною
горе розляглось...
Тільки раптом чуємо —
ніби кличе хтось.
Голос підіймається
наче з-під землі.

Ми до льоху кинулись —
і дівча знайшли.
Перкалеве платтячко,
кучері ясні,
Очі — не дитячі,
злякані, страшні.
— Звідкіля ти, дівчинко?
Де твоя сім'я?
— Я забула, дядечко,
все забула я...
— Ну, скажи, голубонько,
як твоє ім'я?
— Я забула, дядечко,
все забула я...
Принесли ми дівчинці
фронтний пайок,
цукру кілька грудочок,
супу казанок.
А вона і ложечки
не бере до рук.
Губи міцно стиснуті
від болючих мук.
Ніби щось пригадує,
зморщує чоло, —
тільки чорним попелом
пам'ять замело.
Не пробитись спогадам
з м'ясної п'ятки...
Так її «Забувонька»
і прозвали ми.

... День минув. А звечора
знов бійці пішли
по дорогах спалених
рідної землі.
Хмари в небі тягнуться,
знизу дим курить.
А в обозі дівчинка
на підводі спить.
Бранці як прокинулась —
зовсім вже не та:
відіграла дівчинку
наша теплота.

Пам'ять прояснилася,
відійшла ві сні.
— Маму взяли германи,
татко — на війні.
А мене — Наталочка
мама з татком звуть...
— Як була Забувонька,
так для нас і будь!
Туга за домівкою
кожному важка...
От і стала дівчинка
донькою полка.
Зовсім при звичаїлась,
стала як своя.
Знала всіх на прізвисьце,
знала на ім'я.

... Любо, коли ластівка
в хату залетить.
Відлітає ластівка —
серце защемить.
Так і наша дівчинка
відійшла від нас...

Зайняли ми станцію
в надвечірній час.
На путях залишився
довгий ешелон,
Це везли невільників
вороги в полон.
Скільки було радості —
й не розповіси!
Нас і цілували всі,
й дякували всі.
Молоді сміялися,
плакали баби...
Раптом крик:
— Наталочко! —
чуємо з юрби.
Коло розімкнулося
радісних облич.
Кинулася дівчинка
матері навстріч.

На розбитій станції
в той щасливий час
дівчинка-Забувонька
відійшла від нас...

Вже війна минулася
і пройшли літа,
а про нас Забувонька
завжди пам'ята.

ПЕРЕКЛИЧКА

Змовкла канонада. В хмарах сивих
Раптом згасли спалахи криві,
І причин не треба особливих,
Щоб зішлися друзі бойові.
Лампу-керосинку заправляє
Кучерявий технік-лейтенант,
На столі закуску розкладає
Наш орденосець-інтендант.
Каже він: — Вина, хлоп'ята, трохи,
Та навряд чи істина в вині...
Дружби перехрещені дороги
Під вогнем звели нас на війні.
Не хмільная спрага випадково
Нас зібрала тут, товариші,
Я б хотів, щоб кожен мовив слово
Про своє, про те, що на душі.
Що ж, наллєм по повній на дорогу.
Слово вам, майор Маміконян...
— Пропоную тост за перемогу
І за рідний мій Азербайджан!
— Дайте я, — сказав Петро Діброва
І підвівсь на весь гвардійський зріст: —
П'ю за переправу я Дніпрову,
За красу українських сел і міст!
Глянувши на друзів-офіцерів,
Струнко став, рука на орденях,
І промовив лейтенант Неверов:
— Де ж усі, хто з нами йшов в боях?
Хто пройшов тяжкі дороги з честю?..
Тим, кого навік взяла війна,

В цих буденних кухлях не піднести
Світлого святкового вина!
І дарма, наслідуючи звичку
Наших днів веселих, молодих,
Будем викликать на перекличку
Незрадливих друзів бойових.
Спом'янемо кожного, як брата...
Де сховала їх сира земля?
Та мовчить каміння Сталінграда,
Над Міус-рікою сніг кружля...
— Хто сказав, — гукає Прядкін дзвінко, —
Що не бачить більше їх мені?
Може, крадькома змахну сльозинку,
Але п'ють на спомин — це вже ні!
Ще горять на грудях свіжі рани,
Келих бід не випито до дна,
Перекличку нам робити рано,
Бій кипить ще, друзі, йде війна!
Може, на якомусь перевалі
Чи в бою під грізний рев гармат
Ті, кого загиблими вважали,
Доженуть нас знов і стануть в ряд?
Може, на далекій полустанку
Прийдуть до армійських наших лав
В партизанських бойових ушанках
Всі, хто десь без вісті пропадав?
Скільки їх, безсонних, дужих, впертих,
Все віддати ладних за народ!
Не завжди імення їх безсмертні
Ти побачиш в списках нагород.
Ти почуєш в час ранковий світлий
Тихий шум віднині вільних піль:
Імена героїв непомітних
Шепче за Молочною ковиль.
Отже, п'ю за нашу давню звичку —
За життя, що владно йде крізь бій,
Щоб на переможну перекличку
Знову ми зійшлись в сім'ї одній!
...Догоріла лампа-керосинка.
Час в дорогу. Десь уже гримлять...
Двері навстіж. Перші сніжинки
В місячній промінні мерехтять.

СЕВАСТОПОЛЬ

Іще догорали стропила вокзала,
Край нього димився підстрелений «Оппель»,
І в одсвітах полум'я бухта сіяла,
Коли сталінградці зайшли в Севастополь.
На чорних руїнах, в безлюднім просторі,
Обнявшись, лежали мерці — по-моряцьки,
І берег був сірим від попелу й горя,
Коли в Севастополь зайшли сталінградці.
То слава ж тому, хто ступив на каміння,
Щоб свіжим диханням розвіяти попіл, —
Великого сонця блиснуло проміння,
Коли сталінградці зайшли в Севастополь.
І знала Вітчизна, що з містом-героем
Вже їй не прощатись, а в радісній праці
Підводитись гордо, бо в полум'ї бою
Навік в Севастополь зайшли сталінградці.

ЗАСТОЛЬНА ПІСНЯ

У цьому кварталі гриміли довкола
Снаряди і міни. Точилась війна.
А нині ми вапно змахнули зі столу,
Вечерю зібрав старшина.

В порожньому домі — нудота незвична:
Наморщивши лоба в дубовій різьбі,
Вдивляються з закутків шафи одвічні,
Як німці, незграбні й тупі.

За вікнами тучі спливають повільно,
В кімнаті годинник дванадцяту б'є...
Та от уже лине шотландська застілна:
«Ледащо — хто з нами не п'є»...

Хто з нами не п'є?

Замовкає пластинка,
Хвилина мовчання за нашим столом,
І чути у тиші, як дрібно краплинки
Дзвенять у пільмі за вікном.

Хто з нами не п'є?

Назовем поіменно

Всіх друзів, що стрінули смерть на бігу,
Що кров'ю своєю збагрили знамена
На Волзі, на пруськім снігу.

На кручах стрімких, у засніжених хащах.
Вони воювали за щастя своє.
Чого ж ти заспівуєш, пісне: «Ледащо —
Хто з нами не п'є»...

Вони потрудились. І так потрудились,
Що вдосталь би стало такого труда
На те, щоб на скелях хліба колосились,
В пустелях звелися міста.

Давайте ж солдатські наповнимо кружки
І вип'єм за звичаєм руським — до дна! —
За їх бойові, за безсмертні їх душі,
За вславлені їх імена.

Не час нам по друзях справляти поминки.
За цим непривітним німецьким столом,
Вони — серед нас!

Хай кружляє пластинка,

А ми вже підхопим гуртом.

За вікнами синіми владно і строго
Світання командує знову:

— В похід!

Так вип'єм по одній іще на дорогу:
«Тобі наливати, сусід»...

Згадай, як у Татрах рушали ми зрання,
Як мчали за Одером в танках крізь дим.
Грими ж, наше дружнє солдатське гуляння,
В німецькому домі чужім.

І серцеві в грудях і млосно і тісно,
Шкода, що у пісні не наші слова.

— В дорогу, в дорогу! —

Шотландська пісня

Єдине у цьому права.

В дорогу, в дорогу!

Світання над садом

І, ніби травневий удар грозивий,

Зірниці розривів і грім канонади.

— В дорогу, товаришу,
в бій!

АЛЬОНУШКА

За Доном чи за Волгою

У ніч глуху, смутну

Приходить в роту дівчина.

— Куди ти?

— На війну.

Чи посмішкою ніжною,

Чи словом в той же раз

Взяла в полон Альонушка,

Приворожила нас.

Зачарувала дівчина

Сержанта й старшину,

Удень їм сни ввижаються,

Вночі їм не до сну.

Але до всіх слова її

Зворушливі й прості...

Скажи, скажи, Альонушка,

Кого кохаєш ти?

За три зими, три осені,

Три літа й три весни

Пройшли ми з нею сотні верст

Дорогами війни.

І раптом понад Ельбою

Вразила звістка нас:

Додому йде Альонушка,

Настав прощання час.

Сержант їй мовив пошепки:

— Я вийду на вокзал...

— Дозволь прийти на станцію, —

Їй старшина сказав.

— Я, милі, вас чекатиму...
Ну що відповісти?..
Скажи, скажи, Альонушка,
Кого кохаєш ти?

Спішать, спішать до станції
Чуть-світ, забувши сон,
Обидва з двох сторін вони
Примчали на перон.

Ось він, вагон дванадцятий,
А ось... Та що ж це, брат?
Там обійма Альонушку
Якийсь старий солдат!

Дивіться — недоторкана
Була в полку своїм,
А зараз обіймається,
Та ще з яким старим!

— Пішли? — Пішли! — Образились
І треба геть піти...
Скажи, скажи, Альонушка,
Кого кохаєш ти?

І раптом голос радісний,
Мов дзвоник золотий:
— Куди ж ви? Познайомтеся,
Це рідний батько мій!

Підходять друзі весело
(Геть ви, думки лихі!).
— Це що ж за хлопці-соколи?
— Це, тато, женихи...

— Скажи тепер хоч батькові...
Хто з нас... Ну, вибирай...
Але вагони дзенькнули,
Гудок прогук: прощай!

Не чули, що відмовила...
— Прощай, прощай, прости...
Скажи, скажи, Альонушка,
Кого ж кохаєш ти?

КЛЕНОВИЙ ЛИСТОК

І знову осінь бурштинова
по кленах червінню тече.
І, як погон, листок кленовий
лягає на моє плече.
На цім листку червоні плями
таять в собі глибокий зміст:
колись листок такий же самий
під Сталінградом вклав я в лист.

Його скривавила не осінь,
а друзів кров на нім лягла...
Скажи мені, чи ти і досі
його побожно зберегла?
На столику твоім хиткому
він, мабуть, в зошиті лежить,
і кожна цяточка на ньому
нагадує ту давню мить,

коли, злітаючи під ноги,
передчував він на льоту
народження життя нового...
Це наша світла перемога
народжувалась в осінь ту.

Настала інша осінь нині,
омріяна в ті давні дні.
Лежать горби на Буковині
у впевненій озимині.
І знову на Карпатські схили
сторожка тиша полягла,
і вірити немає сили,
що тут війна колись була.

Та лист з простріленого клена,
що над окопами вмирав,
уперше битвою хрещений,
недаром я тобі послав.
Хай він, відсвічуючи кров'ю,
у зошиті твоім лежить.
В нім — разом з дружною й любов'ю —
Та грізно осінь буде жить.

ВІРШ ПРО ОСІНЬ

Осінь щось забула про Карпати —
За Дніпром далеким вже давно
Сніг пухнастий падає на хати,
Грейдери — мов біле полотно.
Про Карпати щось забула осінь...
За Дінцем вже місяць або два
Мирнії посивіли покоси,
Одшуміла жовтая трава.
Про Карпати осінь щось забула...
Мабуть, не згадають волгарі,
Як зелені крила розгорнули
Клени в буйнім полум'ї зорі.
В горах клен не може розгорятись —
Жевріє повільно по краях:
Осені не просто добиратись
По гірських покручених стежках...
Так і нас, солдат, крізь смерть і горе
Трудна путь до щастя привела,
Щоб і старість, наче осінь в гори,
До сердець добратись не могла.
А коли не можна так без краю,
Щоб не гасли очі і серця,
Хай про нас надовго забуває,
Так, як про Карпати, осінь ця.

ПРОЩАННЯ З ПРАПОРОМ

Ще по команді непорушно
Стоїш — на грудях автомат,
Але вже закінчив ти службу,
Простий солдат, старий солдат.
Пора. На шостий, брат, десяток
Перевалило... Прощавай!
Ти три війни пройшов в солдатах,
Боронячи наш рідний край.
Пора, пора! Літа поклали
Незгладні зморшки на чоло.
В почеснім сребрі медалів
Ти в рідне вернешся село.

Тобі, старий, ще жить багато,
Раз не згорів ти у вогні
І не звільнила смерть солдата
В безсрочний відпуск на війні.
І як військовий, чітко й точно
Ти скажеш, бавлячи внучат:
— До вас прийшов я в довгострочний,
Але позвуть — я знов солдат!
Солдат, солдат Єгор Назаров!
І зараз тут на честь твою
Оркестр похідний марша вдарив,
І весь наш полк стоїть в строю.
— Під прапор — струнко!

І виносять
Наш стяг, прострелений в боях,
І сонце, наче на колоссі,
На пишних китицях сія.
Хоч ти давно напам'ять знаєш
Свій полковий піхотний стяг,
Та кожне слово по складах,
Немов школяр, ізнов читаєш
Уважно й довго. Чи не тим,
Що прапор — свідок стужі й спеки,
Щитям укритий золотим,
Мов хмарка спогадів далеких?!

І тим, що в шелесті його,
Який простягся над тобою,
Живе дихання і вогонь
Сердець, що змовкли в шалі бою.
І тим, що славні легенди
Про рідний твій гвардійський полк
Шумлять, як орденські ленти,
Що вкрили стяга хвильний шовк.
Так, це тому!

Єгор Назаров,
Простий солдат, старий солдат,
Вогні боїв і димні хмари
В твоїх очах іще стоять!
І ти стоїш правофланговим,
Як ветеран, герой і друг.
Щаслива путь!
Сердечним словом
Тебе вітають всі навкруг.

Майор-юнак перед тобою
(Пройшов з ним скільки з краю в край!),
Тебе цілує перед строем
І каже:

— Батьку, прощай!
Що скажеш ти йому, Назаров,
Чи ж добереш такі слова,
Мов почуття, яке не даром
На очі вільгою сплива?!
Ти так відмовив (і в мовчанні
Солдатська слухала сім'я):
— Обняв би всіх я на прощання,
Та обійму лиш прапор я.
В хвилину світлую таку
Врочисто кожен з нас замовк, —
Ні, це не прапор ти цілуєш,
А нас усіх —

твій рідний полк.
І ми помітили — сльозинки,
Яких давно не знав солдат,
Повзуть по зморшках-борознинках...
— Прощай, прощай! Щасливо, брат!
Нехай же завжди над тобою
Шумить — про славу повіда —
В почесних ранах — прапор бою,
Як прапор чесного труда!

ГРИГОРІЙ ЛИТВАК

НА ЧЕРВОНІЙ ПЛОЩІ

1

Я іду через площу Червону.
Над Москвою вогні мерехтять.
Завтра свято, і стяги шумлять,
Обвивають шпилі і колони.
Та кінчається день. В тишині
Б'ють куранти, і вись неозору
Осявають кремлівські зорі —
Непохитного щастя вогні.

2

І згадав я свій край неосяжний,
Як росли ми у роки звитяг.
Нам не легко давалось життя,
Та щасливим я був, коли баржі
Йшов вантажити в зоряний час!
Це ж вона, наша юність, ізнову
Із цехів, із площадок будови
Молотками озвалась до нас!

3

На Україні — під грушею в ямі
Я викопував схований хліб.
Сіяв жита і спати одвик,
І боровся на смерть з куркулями.
Іхав схлап, в завію, в мороз,
Віз декрети крізь засіки вовчі,
По засніженій Ворсклі, до ночі
Поспішаючи в дальній колгосп...

... Над Москвою з-за крівель сіяє
 Повний місяць. У тиші нічній
 Я проходжу повз Кремль осяйний
 І схвильовано кроки спiniaю:
 Тут живе він, народний водій,
 Той, хто зором сягнув у майбутність,
 Хто, натхненням окриливши людність,
 Дав безсмертя Вітчизні мой...

Скільки раз від вогню як шалені,
 Йшли навалою німці на нас,
 Та з вогню ми вставали нараз,
 Неспалимі і гнівом натхненні.
 Нас вела наша Правда, і ми
 Йшли за нею, піднявши гранати,
 Кенігсберг штурмували, й гармати
 Нам дорогу світили з п'ятьми.

Так ми йшли через бурі й негоди,
 Так я йшов — батьківщини солдат.
 Більш нема ні розлук, ані втрат:
 На Україні з далеких походів
 Мати сина чекає давно.
 Тихше ние в плечі моїм рана —
 Недалеко той день, як неждано
 Я постукаю в рідне вікно.

Навантажені хлібом до краю
 Гуркотять поїзди на мостах,
 Із руїн підвелися міста,
 Дишуть домни — аж небо палає,
 Знову йдуть трактори по ріллі,
 Сталь біжить крізь прокатні стани
 І в далекі краї, крізь тумани,
 З миром наші плывуть кораблі.

Вітер весело стяги полоще.
 Над Москвою стоїть тишина...
 Може Він підійшов до вікна,
 Став і дивиться зараз на площу,
 Де їду я, в обмотках, вночі,
 Як ішов серед бою гримкого,
 Крізь вогонь і негоди, про нього
 Мовчки думу свою несучи.

ВІРШІ ПРО БЛЮМІНГ

У досвітню томливу пору,
 Коли хуга надворі мела,
 На великих шорстких верстаках
 Нам замгнути вдавалось на мить.
 І тоді виникали ві сні
 Опромінені сонцем згори
 І отінені знизу гіллям
 Мармурові палаци легкі.
 А потому в безмовних садах
 Електричні займались огні —
 Свято Праці і свято Весни
 Буйнувало на площах скрізних,
 По широких майданах вело
 Карнавальну завітчану ніч...

На світанку в притихлім цеху
 Прокидались від холоду ми
 І, недовгим відсвіжені сном,
 Брались знов за свої молотки.

А під дахом високим у нас
 Голуби сизокрилі жили.
 Там на фермах мостились вони
 І дивились, наївившись, вниз
 На людей невгомонних, які
 Круг тяжкої станини весь час
 Метушились. Гуркочучий кран,
 Іздригаючись, то підіймав,
 То спускав її знову наниз.

Через цех простягався кумач
З бойовими словами до нас:
«Комсомольці, в ударний строк
Перший блюмінг Вітчизні дамо!»

І коли ми вже склали його,
По вечірнім скрипучім снігу
Я, щасливий, додому прийшов
І забувся в глибокому сні.

Спав я, бачучи знову свій цех,
І кумач, і гуркочучий кран,
І себе, що сваривсь кулаком
На недбалого крановщика,
Але, лаючи друга ві сні,
Сам я голосно щось бурмотав.
І тоді клопітлива стара
Прокидалася мати моя,
І уже до світанку вона
Пильнувала гудки заводські,
Поки раптом за обрїй від них
Наполохано кидалась ніч...

ПОВЕРНЕННЯ ДРУГА

Через світ безмежний
Сонця й тишини
У далекий виселок
Йшов солдат з війни.

— Здрастуй, повний колос,
Здрастуй, рідний край,
В битвах оборонений
Від німецьких зграй!
Вечоріє в полі,
Пломеніє вись,
Над рікою тихою
Пагорок підвівсь.
А із нього видно
Верби молоді
І відбитий виселок
В голубій воді...

Друг іде, схвильований,
На горбі стає,
Дивиться на виселок
І — не пізнає:
Многолюдне місто
Світиться в імлі,
Де й поділись мазанки,
Стріхи й журавлі.
Вогники, як зорі,
Миготять кругом,
Над рікою — станція,
В'ється дим стовпом.
Зводяться заводи,
Чути — молот б'є,
Електрична райдуга
В небо устає...

Йшов солдат додому,
Йшов солдат з війни
В незнайоме місто
В рідній стороні!

ПЕРЕМОЖЕЦЬ

На милій і теплій травневій землі я
Лежав після довгого бою
І бачив у сні — над затоптаним житом
Кружляють в хрестах самолёти.
Аж раптом з-за лісу прорвалися танки,
І я устаю їм назустріч
І кидаю гнівно під гусінь широко
Наснажену громом гранату.

Я бачу, як з бурого диму, зігнувшись,
Виносять мене санітари
І білі, неначе султани розривів,
Хірурги стоять наді мною.
Та хмара впливає в вікно і в палаті
Шумлять вже одвічні сосни,
А я із курної землянки виходжу
На білі сніги незаймані
І знов, крізь засніжені ночі на захід,

В скоцюрблені дишучи пальці,
В невірному сяєві сполохів грізних
Іду по війні з автоматом.

Над краєм ворожим — задимлене небо,
Гудуть пожари над містами.
Лежу на снігу, приголомшений громом,
І близького штурму чекаю.
А вітер гуде з пожарища і свище,
Гуркоче й гримить канонада.
І я прокидаюсь раптово... Круг мене
Нечувана тиша і спокій.

Тут, в землю важкими руками упершись,
Я сів і зненацька побачив —
Стирчать проміж пальців моїх і фортеці,
І башти, й шпилі Кенігсберга;
Лежать перед мене міста і заводи,
Долини, ліси, луговини;
В ногах моїх бачу я обриси строгі
Безсмертних твердинь Порт-Артура;
Стоять в узголів'ї моїм, як сторожа,
Величні і світлі Карпати
І через плече, понад самим погоном,
Хмарини пливуть урочисто...

ДУМА ПРО ВЕСНУ

Під небом чужої держави,
Куди занесла нас війна,
По чорних слідах окупантів
Ішла переможно весна.
Від бою до бою путівцем
Ми йшли і дивились здаля,
Як дивно, мов клапті строкаті,
Тісняться не наші поля...

І нам мимоволі ввижалось
Роздолля колгоспних полів;
Весна, що сідає на трактор
Під радісний крик журавлів;
Сумирні димки над хатами;

Вогні електричні вночі;
Пісні, що заводять дівчата,
З вечірніх полів ідучи;
І зорі над ланом безмежним,
Де завтра почнеться сімба,
Де потім, зливаючись з небом,
Стоятимуть пишно хліба...

І після широких просторів
Далеких радянських степів,
Де ллється, мов клич журавлиний,
Породжений працею спів, —
Усе нам здавалось незвичним:
Ці нивки строкаті малі
І сам селянин зарубіжний
На вбогому клапті землі...

Та змалку закохані в працю,
Із заздрістю тут, в чужині,
Дивилися ми, як плугатар
Ішов по вузькій борозні.
Було — підведеться з привалу,
Забувши про втому, боець
І піде, не стерпівши, в поле
По свіжій ріллі навпростець.
А там, на виду у бівака,
Із плугом ступаючи влад,
Щасливий, по ниві горбатій,
Іде звеселілий солдат...

По чорних слідах окупантів,
Проклавши дорогу весні,
Ішли ми від бою до бою
В похмурій чужій стороні.
І згадував я Україну,
І ночі колишні без сну,
Крізь марево літ поставала
Уява про іншу весну:

Я, слюсар, що жита й пшениці
Не вмів відрізнити до пуття,
Прийшов помагати селянам
— Нове будувати життя.

І що вже було там радіння,
Коли навпростець по лану
Крізь межі невиданий трактор
Суцільну провів борозну!
Ломились від жита комори,
А скрині дівчат від обнов,
І лад колективний, як сонце,
Навіки пільму поборов...

Побачивши в них, за кордоном,
Злиденний, безрадісний труд,
Я думав: «Чи скоро трудящий
Господарем стане і тут?»
За нами загиблих героїв
Мовчали могили в імлі,
Та світла весна, як веселка,
На звільненій квітла землі.

МАМА

Я знайшов
Воронку.
Не біда,
Що була
Іржава в ній вода.
Напилися вволю
І цілком
Друг остатню
Вибрав котелком.
Залягли на дні
Та й лежимо,
З холоду
Легенько дрижимо.
Як промокли ноги,
Зимно як!
Закурити б,
та промок табак!

Німця в море
Тиснучи назад,
Ми з боями йшли

Два дні підряд.
А на третій —
Ворог згуртував
Лишки сил своїх
і опір став.

Міна поряд
Вибухнула враз,
Присипаючи
Землею нас.
Струшуємось.
Ув ушах — дзвенить...
А між нами,
Бачу я, сидить —
Де не взявсь — поштар
І, у мішку
Риючись, нам каже нашвидку:
— Не журіться, хлопці,
В добрий час!
Чутка є —
Підмога йде до нас:
Вже гуде громами штурмовик... —
Дав мені трикутника
і зник.

А трикутник
З дому.
Пише мати:
«Синку мій,
Як будеш
Німця гнати
У сльоту,
Полями,
Без доріг —
Будь обачний,
Не промочуй ніг!
Найрідніший,
Одлунає грім —
Переможем
Повертайся в дім...»

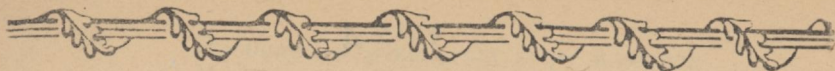
ЗУСТРІЧ

З тобою більше нас не розділяють
Ані бої, ані міста ворожі,
Пахіття свіжозораних ланів
До нас приносить теплий вітер півдня.
Ой добрий вітре степовий, гарячий,
Ще гіркуватий з пороху та диму,
Чи може це і досі дух війни
Живе в моїй солдатській гімнастборці?
Та ти мені всміхаєшся крізь сльози,
Примружилась — і хочеш уявити,
Як біля вогнищ мерз я, спав в снігу,
Вмирав од спраги й бився до загину...

Напевно, під щасливою зорею
Стоїть наш дім... Над ним, як наді мною,
Кружляла смерть. Нехай до нього знов
Дорогу давні друзі пригадають!
Але не всі поріг наш переступлять,
Немало їх в могилах спить братерських,
Які обабіч фронтових доріг
Розсіяла війна по всій Європі.
Та їм на честь сади посадим буйні,
Піднімем небо і розсунем гори,
І знов життя вільного ріка
В даль заструмить до сонячного Завтра...

Моя солдатко, як же ти чекала
На день, коли в Дінці прозорім будеш,
Схилившись над водою, одмивать
Від поту і від крові гімнастборку!
Не раз і я в краю далекому марив,
Що ти легкими смаглими руками
До неї підшиваєш комірця
І старанно приколюєш медалі.
З тобою більше нас не розділяють
Ані бої, ані міста ворожі,
Пахіття свіжозораних ланів
До нас приносить теплий вітер півдня...

ОЛЕКСАНДР КРАВЦОВ

МОЯ ЗЕМЛЯ

Я на цій землі народився.
Дороге мені щастя її.
Пізнаю тебе.
Ти, як в родинках,
Вся в курганах
Та в териконниках,
Ллються сонячні дні твої.

Я з вокзалами,
З водотягами,
Зустрічав нічні поїзди.
Відкликались вони
За скверами,
За мостами та за озерами,
Жарко дихали
Крізь сади.

Пізнаю тебе знов я, радісна!
Ніч іде,
Піднявши ліхтар.
Водить синіми семафорами
І гримить поїздами скорими.
Під ускосами ронить гар.

Молодик,
Ніби щойно вилитий,
Піднімається від ливарного,
Осяває ліси й поля.
Простяглася моя хороша,
Димом, зорями запорошена,
Вся в курганах,
Моя земля.

ТРУД

Коло нестримних поїздів донбаських,
Коло прокатних станів і мартенів
Я змалку ріс. Вантажних кранів гуркіт
Пройшов крізь буйну молодість мою.

«Друзи з залізом» — дні мені сказали,
Ідкі дими повзли у ніздрі й очі,
Вогненным вітром обпікало тіло,
Щоб був я дужий, щирий і меткий.

Металось сонце, замкнене у печах,
І золотою хугою гуділо,
І жарилось бовванкою сталлюю,
І гаром вилітало в небеса.

І вперше дихання труда відчувши,
Його, як пісню, я дістав у спадок,
Був ладен кожній домні поклонитись,
Як пам'ятнику гордого труда.

І я прийшов в grimучий, метушливий
Широкий світ прокатників плечистих.
Нехай порепались від жару губи
І руки стали, як чавун, шорсткі,

Зате дорожче, ближче стало щастя,
Ясніший зір зробився мій від горен.
Збагнуло серце, що таке натхнення,
Дізнало ціну хліба і води.

ПАРОВОЗ

Як з моря вийшов. Чистий, голубий.
Деталь з деталлю складені до строку.
Махни рукою — він немов живий, —
Скажи: «Лети у просторінь широку!»

Круг нього хуга крутить, а не дим,
В нім не пари — гаряча кров буяє.
Ми стоїмо востанне перед ним,
Востанне майстер красня оглядає.

В путівку впишуть: «Справний паровоз»
І наша воля, сила і уміння,

Зробившись рухом, під жару й мороз
Гриміти буде по усій країні.
А де шлагбауми і блок-пости,
Там стрілочниця, юна, смаглолиця,
Йому назустріч буде ряст нести,
А потім довго вслід йому дивиться.

Хай димом кутає перон весна,
Хай ніч іде у зорянім намисті,
Його усюди слюсар упізна
І пригадає майстер машиніста.

І будуть снитись хлопчикам завжди
Ліси й мости, колгоспи і заводи, —
Їм схочеться водити поїзди
Ще спритніше, ніж зараз ми їх водим.

А поїзд, ритм одстукуючи, мчить,
Роняє дим, як пір'я, на долини...
І заець переляканий біжить,
І білка витріщається з ялини.

ТИ РАНО ВСТАВ...

Ти рано встав —
До сонця,
До гудка.
Незграбні тіні
За вікном густіли,
Звідкільсь долинув
Дзенькіт молотка,
По рейках
Поїзди прогрімотіли.

Ти в цех прийшов уперше.
Під склепінням,
Покірний волі
Вславлених майстрів,
Кігтистий кран
Над цехом
З клекотінням,
Немов орел,

Похитуючись,
Плив.
Тебе в бригаду
Кращий майстер взяв:
— Закваска наша,
Ач, смугляволиций! —
І як годиться,
Фартух пов'язав
І брезентові
Видав рукавиці.

Гарячий вітер
Щоки обпікав,
Гримів прокатний,
Ніби канонада.
Так вперше ти
Сьогодні наступав,
Тебе вела
Прокатчиків бригада.

Майнуть довгасті кліщі
У руках,
Багрова сталь
Шипить,
Повзе змією...

Ти рано встав —
До сонця,
До гудка,
Світ відновляти
Працею своєю.

В СЕЛІ

Всі засіки
Наповнені зерном.
В полях лиш стерні та вітри крилаті.
Стоять врочисті стяги над селом,
Гримить оркестр районний у сільраді.

В колбуді хлібороби гомонять
Про батьківщину,
Про рясні врожаї,

І на костюмах стрічечки горять,
В них піт і кров,
В них мирне сонце грає.

А на полі
В долоні плеще грім.
Ось дощ ударив,
Бистрені срібляться...
Проходить літо за вікном моїм,
І жалко з ним,
Зріднившись, розстається.

Ось прихилилось сонце до землі,
І райдуга,
Як стрічка, засіяла.
Одним кінцем вона в селі стояла,
А другим —
У Кремлі.

МОЛОТЬБА

Нехай живе скупий
Ковток води з баклаги...
Бригади на токах...
Жара і смак роси...
Хустки розмаяні,
Немов святкові стяги,
І сорочок надutih паруси.

Тут праця і пісні
Живуть в однім пориві,
Гуркоче молотьба,
Палають кінські гриви.

І хмари плавають
У золотім затоні,
В мішки тече зерно...
А за горою грім...
Нехай лягають нам
На шкарубкі долоні
Мозолі, як боби —
Хвала і шана їм!

Хай вітер кружить пил,
Свистить, стріляє в уші,
Хай лущить соняшник,
До солі губи сушить.

Повзуть важкі вози,
Роняють скрип веселий,
І сонце, ніби мак,
У хмарах розквіта,
І крутяться млини,
І пахнуть хлібом села,
І зерно в засіках —
Як злива золота.

ГУДОК

Скоро вже в небо
Гудку летить,
Скоро ливарник
Топитиме мідь.

Вдосвіта рано
Така тишина,
Що чути, як віють стяги,
Як дихає хмарами вишина
І зорі
Летять на дахи.

На вежі годинник
Пробив шість раз —
Механік поглянув
І мовив: «Гаразд!»

Уперше гудок
По війні загудів,
Радіючи перемозі.
І сходились люди
З усіх шляхів,
І сльози текли їм
Зі щік, з вусів —
Скупі, урочисті сльози.

СЛУЖБОВИЙ СПИСОК

Службовий список.
Скільки в ньому
Тих слів
Із літер, як горох.
Чи то ж слова?
То гуркіт грому
Твоїх доріг і перемог.

То не слова —
Мартенів печі,
Завод, околиця,
Народ,
І зустрічі,
І дружні речі,
Весна
І витівки негод.

Літа
Не водами забрало...
І ось беру службовий список я:
Він ніби зливок із металу —
Життя і молодість твоя.

ШАЛАНДИ

Не канонадою в боях,
А будівничим громом знову
Гримить в майстернях і цехах
Веселий полудень Азова.

Стають шаланди на причал,
Ущерть вантажені рудою.
Вусатий лоцман в бурю й шквал
Сміливо вів їх за собою.

І от, мартени аж гудуть,
У печах свище сніговиця
І вже важка, неначе ртуть,
Стікає в ківш вогниста криця.

І знов шаланди в море йдуть,
Співа моряк про хвилі грізні.
Про сонце, молодість і труд
І щастя вільної Вітчизни.

МУЗА

Спалахнули вогні,
Ніби північ зорю роздувала,
І зоря багровіла,
Росла,
А світання не йшло, —
То в прокатному
Полум'ям
Криця палала,
Майстер в печі дивився
Крізь чорне,
Закурене скло.

Сіллю й потом,
Вогнем і залізом
Пропахло нам тіло.
А розтоплена лава металу
Як вихор гуде.
Та невдовзі
Скоряє її
Наша впертість і сила,
Непохитна напруга
І воля
Залізних людей.

І сказала мені тоді муза:
— Я чахнути стала,
Прагну, я тишини й забуття.
То щасливої творчості край.
Кинув музу я в піч,
В безпощадне шаленство металу:
«Коли виживеш —
Сонцем засяєш,
Коли — ні,
То прощай!

Хоч до сліз мені жалко було
Непутящої музи моєї,
Та вона не загинула
Смерті наперекір,
Засіяла, мов райдуга пишна
Красою своєю,

Як вогонь,
Променисто
Палав її зір.

Знов за подругу вірну
Вона мені стала.
І пішли ми разом
У заводи й цехи осяйні.
Загартована в полум'ї,
Ніби лезо дзвінкого металу,
Стала муза моя
І мені
І народу зрідні.

ДОЩ

До нас із-за лісу
Туча брела,
Наповнена вщерть прохолоди.
Перехилилась
І розлила
Співучі широкі води.

Ми дім збудували
На схресті доріг.
Ще пахли клей і червінька.
І дощ,
Як босий хлопчина прибіг,
Забарабанив у вікна.

Він мов дивувався
Дзвінкучим склом,
Ясними як день шибками.
І пробував вітер
Тугим крилом,
Чи міцно навішено рами.

А впевнившись добре,
Майнув на лужок
І ліг в ситнязі густому.
А туча
Розсипалась у порошок
На лапатий спориш круг дому.

І тільки шпачок
Безшелесну роц
Погойдував співом
Із терну,
Вславляючи сонце
І вітер, і дощ,
І плотників за майстерність.

★ ★ ★

Ось він, край мій: горби та кургани,
Синій вітер, ріка вдалині,
І зоря в золотім сарафані
Все махає рукою мені.

Якщо тьма в мої очі заляже,
Якщо в горлі мені пересхне, —
Кожний кущик дорогу покаже,
Освіжить кожний струмись мене.

Тут здружився я з кожним привалом,
Жив атаками, спав на стерні,
Тут війна мене з сталлю вінчала,
На смертельнім палила вогні.

Із рогатих гілок, із-за даху —
Птиць і неба зелений маяк.
Встав прострелений дуб коло шляху,
Ніби юність і пам'ять моя.

ЮНІСТЬ

Я шукав свою молодість
Посеред лісу,
Думав, птахом співає
Вона в гушині.
Раптом чую гудки.
І крізь тиші завісу
Прямо в серце ті звуки
Запали мені.

Блискавицями
Вікна вагонів засяли,
Відгукнулись колеса
З досвітньої мли.
І лягли в мое серце
Доріг магістралі
Й семафори піонами
Враз розцвіли.

— Осьде, осьдечки я!
Під склепінням вокзальним,
Вітром дишу жарким.
Я вагонами мчусь.
Я пропахнула гаром
І пилом копальним,
Я і світлом, і потом,
І маслом іллюсь.

Так це ти, моя юносте?
Он ти якою
Обернулась, відкрилась
Для мене сама!
Ти трудилась і квітла,
Не знавши спокою,
Поїзди випускала в світі
Недарма!

Не скажу, що згубилася ти,
Як билинка.
Не скажу тобі з горя:
Спинися, завжди.
Хоч гудком одгукнись,
Хоч мигни, як жаринка.
Ти гримии в поїздах!
Ти зі мною завжди!

★ ★ ★

Ми стелі красимо і рами.
Гуляє вихрувата щітка.
Ми зорями і колосками
Облямували стіни чітко.

І сонце золоті фіранки
Уже на вікна приміряє,
І півень під вікном щоранку,
Щодня й щовечора співає.

Гуде бджола, свистить синиця,
Черешня розхиляє віття
І, мов дбайлива робітниця,
Весна на грядці в'яже квіття.

Лиш напис і безсмертна дата
На домі висить. Не змиває
Ніякий дощ тих слів солдата:
Живіть безпечно — «мін немає».

МИКОЛА ДАШКІЄВ

НІЧ ПІД ФАСТОВОМ

Семафор закоцюблуга правицю
Над розбитим простяг ешеленом...
Фронт.

Розруха.

Зима.

Залізниця.

Мій окоп — під останнім вагоном.

Закривавлене вітряне небо
Забинтовують хмари подерті...
І здається: нічого не треба,
Бо не страшно ні рани, ні смерті.

Але ні! Дочекаюсь, побачу,
Як летять поїзди по колії!

Там, де зараз метелиця плаче,
Безпорадно блукаючи в полі,
У привіті в блакитне небо
Підійматимуться семафори!

Знаю слово суворе: треба!
Вірю: літо настане скоро!

СОЛДАТСЬКИЙ ЛИСТ

От і скінчився бій...
Ми не здали висоти!
Хто залишився живий,
Пише додому листи.

Пріють в роботі тяжкій:
Що ти напишеш? Як?
—... Вдень

був
бій,
Одбили кілька атак.
Зараз гримить грім.
Справжній. Гудуть джмелі.
Словом, привіт всім,
Хто мене зна в селі!..

Трудно писати листи...
Що ти напишеш? Як?
За тиждень на цій висоті
Одбито сорок атак!

СИМФОНІЯ

Володимирові Блейхмуну

Глибокої ночі в селі фронтовому
Розпачливо вив над руїнами вітер...

Глибокої ночі, забувши про втому,
Сидів за роялем солдат - композитор.
Він грав щось величне, суворе, скорботне,
І з сумом глибоким рояль промовляв
Про те, що солдат вже три ночі не спав,
Про те, що товариш загинув сьогодні...

Шарахнув гарматень. В зруйновану хату
Пекучими іскрами бризнула сталь.
Насупились брови в бійця... І завзято
Тепер задзвенів під руками рояль.
Гули переможні басові акорди,
Схопив їх, поніс роздимаючи вітер!

Осінньої ночі, натхненний і гордий,
Симфонію бою творив композитор.

ПЕРЕДГРОЗЗЯ

Похмурий вечір мляво тане,
І до траншеї од ріки
Повзуть - клубочаться тумани,
Як волохаті павуки,
І підповзає ближче з ними
Чужа, -ворожа сторона...

Мигтять ракети. Пахне димом.
Карпати.

Осінь.

Тишина.

Не вір, солдат, облудній тиші,
Пітьмі, туманові — не вір!
Пригадуй ночі — кращі, інші, —
Згадай кохану, рідний двір.
Чи над Невою, чи над Россю!..

Сумуй, пригадуй, лайся, мрій,
Але не спи! Це — передгроззя,
І гримне бій!

Б І Й

Неначе вже обстріляні, а тяжко
Під кулями підвестись догори...
Іще секунду... Ех, коли б затяжку
Солодкої солдатської махри!..

В останню цю секунду перед боем,
Щоб жити і щоб ворога розбити,
Згадай: як мало зроблено тобою
І як багато мріяв ти зробити!

Нові міста... Небачені машини...
Мереживо палаців — сталь і скло.

А в тебе не лишиться навіть сина,
Бо в тебе ще й дружини не було.
Ти мусиш жити!.. В бурю в найстрашнішу
Ми проб'ємо шляхи до світлих мет!..

Ракета... І на мить на фронті — тиша.
А потім:

— Взвод!..

За Сталіна!!

Вперед!!!

І тріснула напруження пружина.

Ламаючи і крицю і бетон,

За щастя,

за життя,

за Батьківщину

Рвонувсь в атаку перший батальйон.

Розриви мін... Болванок шурхотіння...

Над сопкою гуде вогненний шквал...

А спереду розвихреною тінню

Пливе в тумані Руський перевал.

НА ПЕРЕВАЛІ

Я з гордістю стояв на перевалі,
Було незвично радісно мені.

Покірно простелилися у далі
Засніжені верхів'я кам'яні,
Від сонця рожевіючи на сході,
Над кручами — пухнасті і легкі,
Як пережиті труднощі походів,
Розвіялися вранішні хмарки.

Під ними, по дорозі кам'янистій
Пройшли в віки мої солдатські дні...
А там, де з неба звис туман імлістий,
Майбутнє десь блукало вдалині.

І я ступнув назустріч хуртовині,
На першу п'ядь ворожої землі.
Застугоніли вибухи в долині,
Замиготіли вогнища в імлі.
Ми фронтом йшли все далі, далі й далі,
І наближалось те, що всяк чекав!

Я не забуду день на перевалі,
Коли нам рідний край салютував!

ВІЙСЬКОВА КАРТА

На згадку днів, що вже як у тумані,
Як пам'ять місця, де вступив у бій,
Топографічну карту Обояні
Я зберігаю в сумці польовій.

Я знову розстелю її сьогодні,
Як в ті часи, бувало, розстеляв,
Знайду лісок маленький біля Готні,
В якому полк рубіж обороняв.

В оцих кущах була моя гармата
І кулеметні гнізда навкруги,
А ці риски — червона і брунатна —
Малий відтинок Курської дуги.

Стріла червона їх перетинає —
Тут рік назад гриміла сталь об сталь, —
Відціль мій довгий шлях початок має
І тут одержав я свою медаль...

Місця знайомі, ви тепер — далекі,
Для вас давно скінчилися бої
І там, де чувся кулеметний клекіт,
Тепер вночі співають солов'ї!

Нехай лунають там пісні дитячі,
Розкрилюються далі голубі, —
Ворожий край — зруйнований, тремтячий —
Уже чорніє в стереотрубі!

А завтра знову загримлять гармати,
Гукнуть вперед, на вирішальний бій.
І другу карту — пройдену, зім'яту —
Я заховаю в сумці польовій!

БЕЗСМЕРТЯ

(Балада)

В полку був хлопець молодий, —
Веселий, бойовий, —
Для нього бій, так дійсно — бій!
Воюєш — сильно бий!

Мав тридцять німців на ліку —
Щастило юнаку!

Хороший, смілий був солдат
У нашому полку!

Він жартома нам говорив:
— Коли б я пережив,
Як доведеться, смерть свою
Хоча б на кілька днів!..

Та на війні, як на війні.
І хлопець молодий
Клав до кишені два листи,
Коли ішов у бій
(Бо як підкосить куля враз,
Хіба напишеш сам?):
Один — матусі, на Кавказ,
А другий — нам, бійцям.

Писав він матері своїй:
— Матусю! Иду у бій,
Та я щасливий і міцний —
Зостануся живий!..

А нам писав: — Товариші!
Як згину я в бою,
Прохаю, мамі не пишіть
В той день про смерть мою.
Мого листа їй надішліть
Пізніш, за кілька днів.
Я смерть бажаю пережити!

І смерть він пережив!

Навіки внесено його
До списків полкових,
І у поході, і в бою
Він серед нас, живих.
І кожен день в вечірній час
Звучить його ім'я...

В строю стоїть він поруч нас,
Хоча й не скаже: — Я!

ОСТАННЯ НІЧ

Він передав: — Комбата вбито...
Замовкла, клацнувши, мембрана.

— Відповідай, Земля!.. Я — Літо!..
Відповідай мені, Іване!..
Не маю чим допомогти,
Що з ними трапилось — не знаю.
Кричу, кричу до хрипоті,
А відповіді все немає...

— Земля! Земля! Земля!.. Я — Літо!..
Відповідай!.. Тебе не чую!..

Нема чого себе дурити, —
Навіщо мертвому кричу я?
«Земля» мені не відповість:
Уже півдня на їхній хвилі
Ворожий гунявий радист
Товче своє осточортіле.

Та ні! Ти мусиш, мусиш жити, —
За дві години мир настане!..

— Земля! Земля! Земля!.. Я — Літо!..
Відповідай мені, Іване!..
І раптом німець той затих,
А в трубці щось заклекотіло,
І через мить, без позивних,
Друг прохрипів: — Живий... Відбили!

СТЕЖКА

Повзла, повзла на гору стежка,
Та й заблукала у стерні
В тій стороні, де гарна чешка
Оре на сірому коні,
Оре, співаючи, й лукаво
На перехожих погляда...

На тім горбі — зелені трави,
Там чешка гарна, молода,
Та нам туди — не по дорозі!

Не хнюпся, коню вороний!
Згадай лани зеленоросі,
Вологий вітер весняний.

Ми звикли вільно жить, престо-
А в цій ось — бачиш? — стороні
Вузькі ниви пнуться в гори —
Хороші ниви, та тісні.
Хороша чешка, та в Росії
Є краща дівчина моя!
Вперед, мій коню, вже темніє!
Весна.

Карпати,
Кінь
І я.

В О Р О Ж К А

У румунським селі, на привалі,
У садку під розквітлим рожами
Молдаванка бійцеві гадала —
Молодому бійцеві, хорошому,
Найщасливішому між солдатами...

Добра карта йому випадала:
І якусь нагороду він матиме,
І красуня його покохала,
І майбутнє своє по війні
Відшукає він в цій стороні...

Ворожила дівчина мені
І були в неї очі сумні, —
Певно, змалку в недолі росла
Молдаванка з глухого села.

— Чорнобрива ворожко моя,
Не вгадала: одружений я
І майбутнє моє — в ріднім краї...
Нагороду ж можливо, що й матиму.
Хочеш, краще тобі погадаю?

Твоє щастя лежить за Карпатами!
Ти позбудешся панщини клятої
І дізнаєшся, що то є щастя!
Будеш знатною ти і багатою,
Бо у тебе рука — мозоляста!

ДО ДОМУ

Здається, неначе ну що там такого?
Загув паровоз... Метушня у вагоні...
А, наче в дитинстві,
Щаслива тривога,
Як пташка в віконниці, стукає в скроні.

Я мертвими бачив оді паровози,
Я повз по-пластунському по залізниці
І ось дочекався...

Багатоголоса

І дзвінко вистукує криця об крицю:

До-до-му, до-до-му,
Згадаємо втому,
І зими холодні,
І ночі безсонні!..

А з поля жовтавими
Стиглими травами
Духмяно і терпко запахло в вагоні.

ПІСЛЯ ВІЙНИ

Пригадуєш, друже, Карпати?

Неначе це вчора було:
Курної гуцульської хати
Приваблююче тепло,
Шинелі димлять біля печі,
Постеля з галуззя сосни...

В карпатський фіалковий вечір
Ти мріяв про «після війни» —
Про місто, вогнями залите,
Де юність свою ти провів,
Про золото нашого літа
В зеленім убранні садів...

Як гарно було нам з тобою
В ту ніч в незнайомім селі,
Коли після впертого бою

Полки перевал перейшли,
Коли за останнім відрогом
Застиглих каскадів гірських
Яскрава зоря Перемоги
Для нас спалахнула для всіх!..

Сьогодні така ж завірюха
І вечір беззоряний ліг.
У вікна вистукує глухо
Такий же лапатий сніг.
Електрика сяє в кімнаті
І місто гуде за вікном...

Карпати, далекі Карпати
Стають незвичайним сном.
Та знову, як в ніч незабутню,
Змужнілі — і все ж молоді! —
Говорим про світле майбутнє,
Упевнено, як і тоді,
Бо знову для нас заблищали
Вогні перемог з далини.

Нові, трудові перевали
Зустріли нас після війни!

КАЛИНОВА ГІЛКА

В шибку стукнула гілка калинова
І запахло лугами далекими, —
Це весна до України долинула,
Закурликала в полі лелеками.

Вийду ранком на житнища росяні,
Що до обрію зелено стеляться,
За серпанком квітневої просині
Замаячать карпатські метелиці,

Пригадаються ночі беззоряні
І поля почорнілі, некошені,
Не плугами — снарядами зорані,
Не дощами, а кров'ю зволожені.

Пригадається все... А у відповідь
Загримлять перелоги моторами,
Трактори із-за обрію випливають,
Залунають пісні над просторами,

Ляже зерно у землю паруючу,
Щоб зрости, відновитися в колосі...
Знов життя розквітає, вируючи, —
Те життя, за яке ми боролися!

ДНІПРЕЛЬСТАН

Як молодість, бурхлива і дзвінка,
Як щастя, повновода і простора,
Тече землею нашою ріка,
Несе блакитні води в Чорне море.

І там, де гребля зводиться стрімка,
Де сиві хвилі буйно рвуться вгору,
Ревуть турбіни й гуркотять мотори —
Там життєдайна сила виника!

Над річкою пливе рожевий дим,
Підводиться знаменом золотим
Над нею сонце нашої країни...

О Дніпрельстане, серце України!
Осяй яскраві мрії юнака
І героїчний труд будівника!

ЛІКАР

Пulsує буйна кров життя нового,
Вирує юне місто за вікном,
А у кімнаті білій — тиша строга
І лікар нахилився над столом.

В його очах — напружена тривога,
Краплини поту котяться чолом,
Але з якою гордістю й теплом
Він вимовляє слово: — Перемога!

Йому довіку буде вдячна мати,
Йому квітки носитимуть дівчата —
Він повернув людину з небуття!

А звідкілясь, з далекої палати,
Донісся перший поклик немовляти,
Як пісня невмирущого життя!

КОЛГОСПНИЦЯ

У гуркоті комбайнів на полях,
У шелесті пшениці золотої
Твоє ім'я прославиться в віках,
Колгоспнице країни молодой!

Хай світить угорі Чумацький шлях —
Тобі йти дорогою новою, —
За трактором, у сяючих вогнях
Біжить вона за обрій борозною.

Твій дід цю землю бачив тільки в снах,
Твій батько звоював її в боях,
Тобі ж її засіяти, щаслива!

Прослалася без меж колгоспна нива,
А їй назустріч — місто у вогнях,
В гудках заводів, у дзвінких піснях!

КАМЕНЯР

Не рабський труд, а пристрасне кипіння
Мене веде у сяючі світи!
Я — каменяр. Тешу тяжке каміння,
Будую естади і мости.

Я підймаю стіни в небо сине —
Ростить, палаци! Краю мій, рости!
Дзвенять вітри у сонячнім промінні,
У голубій бездонній висоті.

І чується в веселім передзвоні:
— В оцім мості, в оцій стрункій колоні
Не вмере ніколи труд будівника!

Красу будов, застиглу на папері,
Бажання людства, мрії інженерів —
В метал, в граніт вкарбовує рука!

• ЛЕВ ГАЛКІН

ГЕНЕРАЛ

(Розділи з поеми)

Весна іде. Скоріш минають ночі,
І в балках не змовкає дзвін води,
І в місті яблуневому — Корочі,
Ждучи весну, зітхають вже сади.
І вже, брунькам даруючи вологу,
Ідуть дощі... Прокинулась зємля,
І геть розмита чорная дорога
Крізь плями снігу протина поля.
Землянки настовбурчились і змокли,
В воді спимо, весна для нас не рай,
Зате чудова «видимість» — в біноклі,
Як на долоні, весь передній край.
— Бліндаж, полковник, бачите?
— Так точно.
З середини його вам покажу,
Ви в цім переконаєтесь наочно,
Хоча й міцний... Ану, по бліндажу —
Гранатою!

І вже свистять гранати,
Звучить команда й вигуки бійців,
І, розсуваючи тяжкі накати,
Мов чорний дуб, встає над ним розрив.
І знов у путь. Дорогу зрито дуже,
Та «відліс» проривається вперед
І пирскає сердито на калюжі
І вперто гору приступом бере.
Так, фронт на сотню верст великий трохи
Для армії, яка весь час в боях,
І від Корочі не легка дорога

До батарей, що на його краях.
Та він на фронті стокілометровім
Знайшов для всіх полків увагу й час,
Скрізь побував — хіба що в цім ось, нівім,
Турбін сьогодні буде перший раз.
Там молодь все, що не чувала зроду,
Як смертоносним посвистом метал
Повітря рве, мішає землю й воду, —
До них спішить сьогодні генерал.
Він під'їжджає. Тут, на полустанку,
Їх вогнева... Стривай-но... Що там? Бій?
Встають розриви... Б'ють ворожі танки
І «юнкерсів» гуде зловісний рій.
По танках треба!.. Перша ця хвилина
Повинна успіх вирішить в бою...
Он без людей гармата на краю...
Та де ж «расчёт»? Жени, шофер, машину!
Але і так жене машину він.
І от спиняє рвучко... Канонади
Не чути ще... Шинель зрива Турбін
І долу кида. Подавай снаряди!
Гармата ствол повільно поверта,
Покірна рухам вмілим і моторним,
Луна за першим пострілом зроста,
Летить земля, й розриви димом чорним
Закрили все. І знов летить земля.
І обрій вже за лісом повен чаду,
А генерал усе стріля й стріля,
А ад'ютант все подає снаряди.
І командир орудія стоїть,
Зніяковівши в час такий без діла.
І знову постріл... Перший танк горить,
А другий огризається несміло.
Мовчить сержант. Команду дасть? Кому?
І знову постріл... Так! Робота чиста...
Сержант снаряди носить... А в диму
Палає танк і крутиться на місці.
І з сорому червоні гармаші,
В одне з'єднавши лють і точність гостру,
Як мовиться, стріляють від душі.
Й огонь полка — немов єдиний постріл.
І криє танки хвиля вогняна.
Одні горять, а другі повернули.

Ще постріл, два — і знову тишина,
Лиш зрідка рвуться десь гранати й кулі —
Ворожих танків бойовий запас...
І весело солдатам і досадно:
Що думає, що скаже він про нас?
Сказав би щось, по-генеральськи, владно,
А він шинель обтрушує старанно
І кида несподівані слова:
— Ну як, сержант? Наводчик непоганий?
Здається, пару збив?
— Так точно. Два,
Товариш генерал...
— Ну й це не мало!
(Всміхається, а очі — наче сталь).
— Бувай, сержант... Принаймні на медаль
Представ колись, будь ласка, генерала...
І він сідає в сірий «вілліс» свій,
І вслід мовчазно дивляться солдати...
Ім соромно. Ох, якби зараз бій:
Не мав би він причин, щоб жартувати!

★ ★ ★

... І знову ніч. Не спиться щось йому.
Урветься тиша — передвісник бою —
І не світанок розжене п'їтму,
А грізний подих бурі вогневої:
Приходь же, мить — відплата наша й гнів, —
Натхненням штурму зараз вже відчутим,
За всіх загиблих гармашів,
За всіх товаришів моїх — салютом!
Секунди залишились до пори
Гарматного полум'яного шалу...
Команда: «К бою!», «Натягнуть шнури!»,
І от — «Вогонь!» — і залпом все змішало.
Стовпи вогненні розсувають ніч,
І сторч стоять, мов на параді, струнко,
Підперши небеса... І раптом лунко
Над степом — грім: це перемоги клич?
... А потім над собою чув Турбін
Знайомий свист летючого металу,
Шматки вогню в польоті бачив він:
Гвардійські міномети в бій вступали.

А там, де ворог, — в п'їтьмі, в тишині
Лежить земля... Та ось уже з-за лісу,
Прорвавши тиші й морока завісу,
До неба б'ють фонтани багрянї;
І спалахи в диму, як піна в морі,
І в хаосі зигзагів — небеса,
І гуркіт ген летить за тихі зорі
І звідти знов грозою нависа.
В єдинім хорі — гомони пекельні,
Тепер уже — не постріл, не розрив...
І вдар «катюш» над степом сітку сплїв,
Схрестивши блискавиці паралельні.
Та в цьому океані громовому
Чуттям і слухом розрізняв Турбін:
Ось, наче джміль, снаряд, ось шелест мін,
А це говірка гаубиць знайома;
Трасуючі снаряди креслять путь,
За ними інші, вірні світлим трасам,
І гул тяжкий — далекобійні б'ють,
І свист «катюш» — чотири залпи разом.
... Командний пункт — у смерті на краю,
Він по-пластунськи повзав сам до нього, —
А нині тут піхоті йти в бою,
Не хилячись, не боячись нічого.
Вперед! В німецьких норах ні один
Не підведеться: там їх домовина,
Так зараз мусить бути — і Турбін
Із бліндажа виходить на вершину.
— Товариш генерал! З вас — добра ціль...
— Ні, лейтенант. На те й ревли гармати,
Щоб там живі лежали як мерці,
А мертві оживали, щоб тікати!
Хіба вмирать дозволено мені,
Коли йдемо звияжні і щасливі
Вперед!.. — І він стоїть, і вогняні
Лягають відблиски йому на скроні сиві.
— Вперед! — Який це день, товариші!..
Німецька оборона — в чорнім димі...
Піхота рушила і тягнуть гармаші
Орудія. Земля дзвенить під ними,
І небокрай у попелі й крові,
І стогне все й відлунюється дзвінко,
Але чомусь хмарини вогневі

Не іскри сиплють долу, а сніжинки;
І він не бачить білу краплю ту,
Що під шалений гуркіт батареї
На генеральську зірку золоту
Лягає тихо срібною зорею;
Він там думками й серцем, де солдат
В ворожий дзот гранатою влучає.
І символом звитяги прапор має:
За Сталіна!
За рідний Сталінград!

ВІТЧИЗНА

(З однойменного циклу)

І. В ДОРОГУ...

Весняного ранку хлоп'ятам не спиться,
В далекій діброві прокинулись птиці,
І кличуть, і манять, лягають під ноги —
Дороги, дороги, дороги, дороги.

На сонце, на хмари, на бурю, на тишу —
І як розібратись, яка веселіша?
Як вийде — на бурю, то й ступимо сміло,
Аж вітер сорочку надме, як вітрила,
Услід засвистять лиш сполохані птиці
Та дзвоном проводить вода із криниці...

Овеча отара — мов хмара; на мене
Злітає ракетою коник зелений,
Над квітами бджоли бринять працьовито,
Слухняно для них розкриваються квіти.

Від краю до краю Вітчизни простори —
Поля і озера, і ріки, і гори;
Лишайники, тундри і пальми Сухумі,
І хвилі морські у прибійному шумі.
А, може, в тей край завітать мені варто.
Де «Правду» везуть наладовані нарти,
Чи в гори високі, де буря шалена
Не в силі зломити на саклях антени?
І всюди, де прапор червоний наш квітне,

У хаті саамі і в саклі у терця,
Нас щиро й привітно зустрінуть, як рідних,
Назвавши братами від чистого серця.

II. ЗОРІ НА КРИЛАХ

Мой Батьківщині пристало по праву
Високе й окрилене слово: польот.
Героїв народ наш вінчає на славу,
Між ними любиміший — льотчик, пілот.

На крилах орлиних проноситься Чкалов,
Навік буде славен цей подвиг і труд,
Лети, самолёт, через гори і скали
Від серця Вітчизни до острова Удд.

Живий, бо такі не вмирають ніколи —
Зорить їхня слава, навік молода,
Ось птах зореносний описує коло
І плавно з-під хмар на крижину сіда.

І славлять недаром столиці і села,
І гордо повторює рідний народ
Ім'я легендарне героя Гастелло,
Що бомбою кидав у ціль самолёт.

В майбутнє летять вони зімкнутим строем
В піснях урочистих, у згадках простих
Герої, і двічі і тричі герої
Сузір'ям невгамним зірок золотих.

О зорі на крилах! Сіяйте над нами,
Над світлим простором безмежних ланів,
Пишається край наш свободний ділами
Своїх нездоланих крилатих синів.

О зорі на крилах! За дальнюю Дёсну
Знаходили путь ви до вогнищ в лісах,
І в ліс партизанський приносили вёсну,
И зима розцвітала в сигнальних вогнях.

Пройшли самольоти крізь шал батареї
Жовтневого ранку до нас в Сталінград,
Зорю на крилі провідною зорею
У штурмах вважав недаремно солдат.

О зорі на крилах! Вела вас відвага
В крутий, осіяний пожежами час,
На поміч повстанська вас кликала Прага,
Народи Європи молились на вас.

І от вже Берлін — на побідній путі нам,
І зорі у гromі злітають над ним,
І стільки було їх в той день над Берліном,
Що більш не буває у небі нічним.

Тим зорям на мирнім сіять небосхилі,
І слава новітня на їхній путі,
Ніхто їх згасити, здолати не в силі,
Під ними нам в дружбі спокійно рости!

Чом допізна, зітхаючи в тузі,
Все кутив цигарки без упину,
Чом опівночі довго вовтузивсь,
Потім скрипнув дверима у сіни...

Об тім не подумала тітка.
Тож тому і солдата шукала,
Вибігала на раннім досвітку
За ворота і вітер питала.

І промовив їй вітер крилатий,
Переповнений гуком весіннім:
— Та було б тобі, тітко, не слати
По долівці шовкового сіна.

ОКСАНКА

Як кленові тесані ворота
Смутного холодного світанку
Не рипіли на іржавих нотах, —
А не потривожили Оксанку.

Міцно й солодко на зорюванні
Спитьсся, мабуть, тож тому й не чула
Ні воріт скрипучого ридання,
Ні що трое хлопців в двір ступнуло. —

Не звичайні хлопці, а солдати,
Не прості солдати, а з походу.
І не так собі, а запитати
Про останню згоду чи незгоду.

Підійшли і коло хати стали.
Глянули на вікна — й ну журитись:
«Доведеться почекать чимало,
Що, якби нам, хлопці, закурити?»

Двоє як надумали, то й крутять,
Тільки третій потемнів, охмаривсь...
— Що з тобою, друже, що за нута,
Ти чого так посумнів, товариш?

Тільки двоє третьому у вічі
Глянули — й жажнули б: скільки муки!
Глянули — йому ж крутити нічим,
Нічим закрутити, бо безрукий...

...Міцно й солодко на зорюванні
Спитьсся, мабуть... Та трудну розмову
Враз почула дівчина Оксана,
Хоч і стиха промовлялось слово.

Тож вдягалась, вибігала з дому,
Обіймала, щиро говорила
Та все тому хлопцю, та все тому,
Що його лиш одного любила...

...По дорозі, по курній дорозі,
По дорозі, люди говорили,
Йшло при сивім вранішнім морозі
Два солдати — й цигарки курили.

★ ★ ★

Життя прожить — не поле перейти.
Перейдеш — не повернеш знов літа.
І тяжко тим, хто у кінці путі
Оглянеться, а ззаду — пустота.

Та іноді буває навпаки,
Що клаптик поля — поміж рубежів —
Мізерний клаптик

перейти таки —
Однаково, що і життя прожить.

Тут той, хто схоче з поля повернуть,
Хто зрадить, хто зупиниться з ляку, —
Побачить лише пустку й каламуть
І більш нічого на своїм віку.

І тих оправдана трудна тропи,
Безсмертя і життя і слава — тим,
Хто впав у шалі бою чи не впав,
А зміг те поле

чесно

перейти.

МІСТОК

Був місток з чотирьох дощок,
Прехороший такий місток,
І було йому років — сто.

Гірший в світі над всі мости,
Де ті стовпчики, де борти? —
Не проїхати, не пройти.

До колгоспу шляхом курним
Повертався солдат з війни,
На грудях бойові ордени.

Йшов, спочинути зупинивсь,
Із криниці води напивсь,
На моста того... подививсь.

А в неділю аж на версту
Чувсь в окрузі колісний стук
По новім дубовім мосту.

Дивувалися візники,
Зупинялись біля ріки
І казали слова такі:

— От місток, так місточок, брат,
От солдат, так справді солдат,
Аж три ордени Слави в ряд.

МАТИ

Чотири дороги докупи зливо,
Їх ріжуть колеса, ранить копито,
Чотири дороги, чотири тривоги
На чотири сторони світу.

Кохані сини в краях невідомих,
Їх четверо літ не було додому,
Не чуть було кроків їх в полі широкім
Та по жоднім шляху старому.

І дивиться мати в степ з-під долоні.
(Чи марево плине по оболоні?)
Не віриться наче, що справді то скачуть
Чотирма гостинцями коні.

На заході й сході — біла пилюка,
Із півночі й півдня — копито грюка,
Та добре вже видно — сини її рідні
Скачуть просто до неї по луках.

... Од заходу кінь добіга порогу,
Найстарший з синів вклоняється в ноги:
— Здоров були, мамо, я бивсь з ворогами
Та здобув таки перемогу.

... Зі сходу пил не встига осісти,
Середній з коня не встигає злізти:
— Ой, мамо кохана, скінчилось чекання,
Переможній радійте вісті.

Спадає пилюка з двох різних боків,
Молодші в'їжджають у двір широкий:
— Пробачте нас, мамо, побіду кували,
Тож барилися стільки років.

... І дивиться мати (не надивитись...) —
Стоять коло хати змужнілі діти...
... І в'ються дороги,
Чотири дороги
На чотири сторони світу.

ПОВЕРНЕННЯ

Рипнули двері, крикнули хлопці:
— Тітко, а тітко, тітко Палажко,
Не все те сонце, що у віконці,
Вигляньте з хати, коли не важко.

Вигляньте з хати на грейдер битий,
Що обік нього розквітли рожі,
А що на ньому — солдат знаменитий.
Дуже на вашого сина схожий.

Тітка як стане, тітка як гляне,
Тітка як скаже замість привіту:
— Звідки ти взявся! сину, Іване!
В мене ж повістка, що ти на тім світі.

— І не питайте, просте це діло:
Був я і в пеклі, в самім Берліні,
Наші приспіли, чортів толочили,
Пекла там не існує віднині.

А що положено всім по штату
Праведним душам бути у раю,
То відпустили мене до хати,
Бо краще нема од рідного краю.

БОРИС ЦИМЕРИНОВ

ІНСТРУКТОР РАЙКОМУ

Весна. Та шляхи ще не зовсім розмити.
Грязюку розбризкує «вілліс» сердито,

З шофером в машині — інструктор райкому.
Вже три дні його заколисує втома,

Та він позирає уважно навколо:
Колись тут чорніло окопами поле,

Тут кожна висотка, лощинка — знайома.
Ходив тут в атаку інструктор райкому.

І партія знову солдата послала
В прорив, перемогу здобуть, як бувало!

І людям, коли він в село заїжджає.
Здається, що він — передвісник врожаю.

МИХАЙЛО АРОНС

ЯК НАЗВАТИ ІХ

Ти не гнівайся на мене, мамо,
Що в дорозі фронтовій і я,
Між чужими і товаришами,
Називаю дорогим ім'ям,
У якому домі не спинюся,
Струджених жінок немолодих
Іменем святим твоїм «матуся».
Як мені назвуть інакше їх?

Материнська ласка і турбота
Світяться в очах у них до нас:
Приймуть, нагодують. За ворота
Проведуть і скажуть: «В добрий час!»
Може десь і цих стареньких діти
Також входять в незнайомий дім.
Скільки нас тепер таких на світі,
Всі ми шляхом ідемо одним.

Тож не гнівайся на мене, мамо,
Що в дорозі фронтовій і я,
Між чужими і товаришами,
Називаю дорогим ім'ям,
У якому домі не спинюся,
Струджених жінок немолодих
Іменем святим твоїм «матуся»!
Бо ж інакше як назвати їх?..

МІЙ ЗЕМЛЯК

Коли обойму я вкладаю,
Щоби гвинтівку зарядить,
В її патронах — я вже знаю —
Свинець чимкентський мій лежить.

І мимохить переді мною
Постане місто молоде,
Там десь, за даллю голубою,
Мене з походу мати жде.

Там карагач зеленим віттям
З надхмарних вигляда висот,
Там — наша гордість, кращий в світі
Свинцевий Ленінський завод.

Там в дні війни кували зброю.
Я в клубі їхньому бував,
Не раз ливарникам-героям
Пісні схвильовані читав.

І може майстер посивілий
В цеху своєму, як в бою,
Щоб краще ладилося діло,
Заводив пісеньку мою.

Вона на подвиги будила
І мужні славила серця.
Так у цеху пісенна сила
Браталась з силою свинця.

У дні суворої відплати
Мені, як кожному бійцю,
Було приємно силу знати
Металу грізному — свинцю.

І друзям — у вогні і громі —
Я говорив не раз отак:
«Ми із свинцем давно знайомі,
Він із Чимкента — мій земляк!»

АГРОНОМ

Чом я думав так — і не сказати, —
Ніби наш колгоспний агроном
Неодмінно строгий та вусатий,
З хмурим, заклопотаним чолом.

А воно інакше обернулось:
Із правління вийшла навстріч нам
Дівчина. Чого ж вона всміхнулась
І сказала: «Добрий вечір вам!».

Я сказав: «Нам треба б агронома,
А його пропав, здається, й слід».
«Агронома?.. Будемо знайомі.
Агроном — Галина Воловід»...

І коли ми вийшли за дорогу
На широкі золоті поля,
Йй вклонились соняшники строгі,
Усміхнулась гречкою земля.

За крутим, високим злачним валом
В пшеницях згубилася межа.
І Галина з гордістю сказала:
«Бачите, оце наш урожай!».

ЗУСТРІЧ НА ДУНАІ

Зустрів я земляка під Будапештом.
Котивсь Дунай, гуркочучи з імлі...
А ми за Харковом тужили:

— Де ж ти,
Далеке місто? Ми вперед пішли.

В чужім краю, в передгрозівій тиші,
Згадавши Харків, стали ми нараз
І ближчі один одному й рідніші —
Це Батьківщина так ріднила нас.

Ми згадували корпуси Держпрому,
І нашу площу — світлу, золоту,
І, школяреві кожному знайому,
Тараса постать бронзову в саду.

Нам рідних місць ніколи не забути,
Він в нашім серці — зоряний наш край:
І нам здавалось, що Дніпро могутній
Шумує вдалині, а не Дунай.

І нам здавалось — отчий дім десь близько,
Що тільки вчора з нього ми пішли.
... Та знову — вибух!.. З вереском і свистом
Летять скалки... Гармати загули.

Останній штурм! Горять колони й арки,
І небо багровіє од пожеж.
Щоб повернутись швидше в рідний Харків,
Ми увійшли з боями в Будапешт!

В РІДНЕ МІСТО

Я воював на чужині,
Пройшов столиць не мало,
Та не одна із них мені
До серця не припала.

Я знав — прийде кінець путі
І я вернусь додому,
Під рідні клени золоті,
На вулицю знайому.

І милі земляки мої
Мене зустрінуть дружньо,
І забринять дзвінкі пісні
Про нашу юність мужню.

І Харків у щасливі дні
Прийме мене, як брата,
Гартованого у вогні
Поета і солдата.

ЮРІЙ ГЕРАСИМЕНКО

ІНЖЕНЕР

Од безсоння гуділо і стукало в скронях.
Коло лампочки вогненний вир.
І знесилені пальці рейсфедер ронять,
Осуваючись на папір.
... Просто в вуха загув величезний потяг,
А вгорі, де стеля була,
Раптом щось затремтіло, заблимало... Потім
Погасають вогні...
Імла.
... Бовваніє будинками місто заснуло,
У провулку метелиці танок.
З-за далекого рогу сунеться дуло —
Випливає ворожий танк.
Розростається, пнеться в нечутному русі.
Ледве-ледве торкаючи сніг,
Вже над самим дахом широка гусінь
Коливається в височині...
Ні!
Не може!
Не може такого бути!
Підхопився... За склом вікон,
У безсонній праці й борні здобутий,
Був над містом широкий сон...
Затихаючи, стукає далі і далі
У депо порожній трамвай...
І уходять проспекти в сіяючу далеч,
Аж під зоряний небокрай...
— Спи спокійно.
Твій радісний сон охоронять.
Твій буденний, напружений зріст.

... Од безсоння гуділо і стукало в скронях,
Та нового танку ескіз
Він скінчив.

СВІТЛО

Темно і тихо. Подихом стеле
Вогник каганчика. Між павутинь
Од погаслої лампи на стелі
Коливається кругла тінь.
Каганець почина згасати.
Раптом блимнуло щось вгорі!
Спалахнула зненацька хата,
А за вікнами аж горить...
А за вікнами в гуді дроту
Ніби здалеку чуєм ми,
Як вода дніпровська шумить,
І, здригнувши, сунеться ротор.
Швидше!

Швидше!

Удруге...

втретє...

Роздвітає вогнями ніч.
І з освітленого портрета
Всміхається Іллів.

ТОЛЯ

Німці забрали матір.
Другий день у бабусі,
У нетопленій хаті
Хлопчик гратися мусить.
— Бабо, дайте паперу.
— Що? Уп'єть малювати?
Тільки б калічити пера
Та олівці псувати...
Краще б долівку вимів.
Та неслухняний Толя...
Рисочками косими

Дош накрапає в полі.
В полі — жита зелені!..
(Аж ісписавсь олівчик).
Матір тітка Олена
Йти за водою кличе.
І по квітках барвистих
Мати вже йти хотіла,
А з-за кущів... фашисти
Ціляться із гвинтівок,
Ціляться в груди прямо,
Осміхаються раді,
Хочуть убити маму!
Й відра собі забрати.
Тільки

даремний задум!

Он,
 побіля криниці,
Під'їжджають іззаду
Наші танки до німців.
Як ти там не ховайся,
Гусенями роздушать!
І...

 олівець зламався.
Плакати хотілося дуже.
Та не заплакав Толя,
Зуби зціпивши злісно,
Встав і промовив вголос:
— Наші надійдуть, звісно.
Він їм тоді допоможе.
Він... до п'яти рахує.
Ніч.

Вартові ворожі
Коло рогу крокують...

З МИНУЛОГО

Вже давно, як зникло із очей,
Вже й забули дехто, а мені,
Як закрию очі: дош січе

Зрушені будівлі кам'яні...
У тумані

ввечері

сліпе

Місто осувається в пільму...
А йому чотирнадцять тепер,
Ніяк вже на вулицю йому.
Бо сьогодні прочитав наказ,
Тільки що приклеєний, новий:
«... від чотирнадцяти і до сорока
... у Німеччину»... Не вірив він.
Все звичайно: літери, слова,
Аркуш на потрісканій стіні...
Може помилився? Це бува,
Певне помилився... Тільки... ні.
День в кімнаті. Двері на замку.
Пропливають дні в віконнім склі.
Та одного разу у садку
Він знайшов газету на землі.
Що ж то може бути? «Правда»! Ну!..
Руки затрусилися.... Чи так?
Ні... не з того боку... розгорнув...
Швидше до кімнати, щоб читать,
Перечитувать, удруге, знов...
... На папері сірі і вогкі
Літери зливаються в одно.
Стримано посунули рядки
Кроком неупинним. Брук гуде.
У шинелях рідна і жива
Харкову на виручку іде
Вся мобілізована Москва!
Це йому (він зовсім не малий!)
Голос розростається з Кремля:
— На великий,

на священний бій

Підіймайсь, незборена земля!
Стань же, прапор сонця і життя,
Полум'ям народної війни!
Він схопився. Чоботи одяг
І широко двері розчинив...

ВЕСНА

Талий шлях гуде стовпами,
І в просторінь голосну
Димний вітер над степами
Оголошує весну!

На путі ламає віти —
По городах...
 по межі...
Увірвись в вороття, вітер,
Нам, веселий, поможи!
Поможи нам.
По машинах!
Пахка трактор димом! Димом!
У сівалках шелест зерен...
В далечінь неісходиму
Обертаються колеса,
І плугів широкі леза
Смачно врізалися в дерен!
Знає кожен у країні:
Раз робота — не до сну!
... Димний вітер України
Оголошує весну!

ПОЧАТОК ВЕСНИ

Підморозило.
 А надвечір
Небо знов яскраво сине.
В землю,
 кригу протинаючи,
Сонце врізалось промінням.
У дзвінкій весняній музиці
Шерех чується глибокий:
Зерна збуджені вовтузяться...
Пнуться стрілки, повні соку.

Ми завжди весни чекаємо.
Тільки цей рік — швидше б літо
З життєдайними врожаями,
З обважнілим стиглим житом.

НА ШЛЯХУ

Кінь підіймає копито, потім
Тупає. Котиться віз по дорозі.
Обтираючи краплі поту,
Курить

дядько

люлька

на возі.

Курить дядько і думи дума.
Нахилився і віжки кинув.
І така в нього дивна дума
Між звичайними, між такими...
На шляху опім, під горою,
Не один чужинець загинув
Від руки партизанів-героїв.
До таких героїв куди нам...
Що й казати!

Обличчя витер.

Люлька згасла і стали коні.
Закрутився вихорем вітер,
Просто сонце, кругде й червоне!
І бензиновим димом білим
Загорнуло дядька на возі.
У напрузі

повзуть по схилу

Навантажені ваговози.

Ще до вечора встигнуть треба —
Трактори чекають бензину!

... Вище

й вище,

на самий

гребінь...

І здається, ніби в кабінах
Кожен шофер злився з мотором.
Із машиною зливсь в єдине.
Буксують важкі машини,
Перевалюючись через гору...
Нелегка і далека путь в них.
Дим і гуркіт горою лине...
Трудові

героїчні будні —

Будні нашої Батьківщини!

ХАРКІВ

Асфальтного кольору хмари за обрій пливуть.
Пропахли бензином поживклі і мокрі каштани.
Над містом темніє осінніх небес каламуть,
І сяють крізь дощ ліхтарі над блискучим майданом.

Як зовсім стемніє, застигле мовчання рвучи,
Озветься гудками безсонний напружений Харків!
Я спати не можу.

На вулицю вийду вночі:
Палають заводи загравами електрозварки!

І важко зроста над дахами освітлений дим.
І кожен світанок приносить хвилюючі вісті.
І кличуть гудки: на небачений подвиг ходім!
Щоб швидше постало з руїн відбудоване місто!

З М І С Т

Стор.

Наталя ЗАБІЛА

Усі шляхи ведуть до комунізму 3

Ігор МУРАТОВ

Повість про щастя. 5

Геннадій БРЕЖНЬОВ

Нас веде Сталін	41
Безсмертні ми!	42
Оповідання про вождя	42
Солдат	44
Агроном	46
Москва	46
Люлечка солдатська	48
Як терпко пахне сон-трава	48
Визволення	49
Благословенна будь!	50
Рідне місто	51
Хай славляться в усі віки	52
На нашій вулиці свято	52
Коваль	54
Пісня про хліб	55

Іван ВИРГАН

Пісня	56
Кінець літа	57
Провесінь	59
Птиця	59
Орільські дівчата	60

Борис КОТЛЯРОВ (переклад з російської Г. Брежньова)

Вірші про Харків:	
І. 23 серпня 1943 року	71
ІІ. 1945 рік	72
ІІІ. 1947 рік	73
ІV. Нас одна мета зріднила	75
V. Дядя Артамон	78

Весна	78
Друг мій Федір	79
Пісня	79
Матрос із славного крейсера	80
Хана ЛЕВІНА (переклад з єврейської Н. Білецької)	
Застольна	82
Син	83
Мама жде	86
Брати	88
З ліричного щоденника	90
Виконроб	93
Пастушок	94
Там за морем	95
Відповідь	96
Квіти	97
Дівчатко	98
Гість	100
На спогад, на щастя	103
Зельман КАЦ	
Два доми (переклад з російської Н. Білецької)	106
Зрілість (переклад Г. Брежньова)	107
Забувонька (переклад Н. Забіли)	103
Перекличка (переклад Н. Білецької)	111
Севастополь (переклад Н. Білецької)	113
Застольна пісня (переклад Г. Брежньова)	113
Альонушка (переклад Н. Забіли)	115
Кленовий листок (переклад Н. Білецької)	117
Вірш про осінь (переклад Н. Білецької)	118
Прощання з прапором (переклад Н. Білецької)	118
Григорій ЛИТВАК	
На Червоній площі (переклад з російської Г. Брежньова)	121
Вірші про блюмінг (переклад І. Виргана)	123
Повернення друга (переклад Г. Брежньова)	124
Переможець (переклад Г. Брежньова)	125
Дума про весну (переклад Н. Забіли)	126
Мама (переклад І. Виргана)	128
Зустріч (переклад І. Муратова)	130
Олександр КРАВЦОВ (переклад з російської І. Виргана)	
Моя земля	131
Труд	132
Паровоз	132
Ти рано встав... (пер. Г. Брежньова)	133
В селі	134

Молотьба	135
Гудок	136
Службовий список	137
Шаланди (пер. Г. Брежньова)	137
Муза (пер. Г. Брежньова)	138
Дош	139
Ось він, край мій	140
Юність	140
Ми стелі красимо	141

Микола ДАШКІВ

Ніч під Фастовом	143
Солдатський лист	143
Симфонія	144
Передгрозя	145
Бій	145
На перевалі	146
Військова карта	147
Безсмертя	147
Остання ніч	149
Стежка	149
Ворожка	150
Додому	151
Після війни	151
Калинова гілка	152
Дніпрельстан	153
Акар	153
Колгоспниця	154
Каменяр	154

Лев ГАЛКІН (переклад з російської І. Муратова)

Генерал. Розділи з поеми	156
Вітчизна:	
І. В дорогу	160
ІІ. Зорі на крилах	161

Сергій МУШНИК

Сталь	163
Перехожий	163
Оксанка	164
Життя прожити—не поле перейти	165
Місток	166
Мати	166
Повернення	167

Борис ЦИМЕРИНОВ

Інструктор райкому (переклад з російської М. Дашківа)	169
---	-----

Михайло АРОНС (переклад з російської Г. Брежньова)

Як назвати їх	170
Мій земляк	170
Агроном	171
Зустріч на Дунаї	172
В рідне місто	173

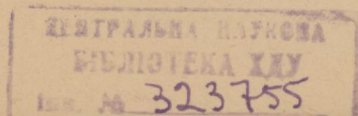
Юрій ГЕРАСИМЕНКО

Інженер	174
Світло	175
Толя	175
З минулого	176
Весна	178
Початок весни	178
На шляху	179
Харків	180

Победа. Сборник произведений харьковских поэтов.
(На украинском языке).

БЦ 05490. Здано до набору 2/III-48 р. Підписано до друку 24/VI-48 р.
11.5 друк. арк. формат 60×84/16 уч. авт. л. 11,8. Зам. 4-443.
Тираж 8.000. Ціна 11 крб. 50 коп.

Харківська Обл. Поліграф. ф-ка, Сумська, 13,

11 крб. 50 коп.

V.N. Karazin Kharkiv National University

00710654

1